

Kedves Zsuzsa,

hogy jól döntöttem-e, azt mind a mai napig nem tudom eldönteni, abban azonban, hogy szociológus lettem az egyik első és meghatározó élményem a „Társadalmunk rétegződése” című könyved elolvasása volt.

Az élet egyik nagy igazságtalanságának tartom, hogy soha nem dolgozhattam együtt veled és csak lelkes olvasóként követhettem nyomon szakmai munkásságod, miközben azt gondolom, hogy a társadalomról vallott nézeteink, elképzeléseink nem állnak távol egymástól. Számomra te azon kevesek egyike vagy, aki egész életében elkötelezetten harcolt egy jobb, igazságosabb, élhetőbb világért, aki mindig a védtelenek, az elesettek, az elnyomottak oldalára álltál, soha nem adtad fel elveiket, és személyes karrierednél mindig előbbre valónak tartottad a közösség ügyének előmozdítását. S hogy mindezt hallatlan szakmai tudással, felkészültséggel és lényeglátó képességgel tetted – az a hazai társadalomtudomány nagy nyeresége.

A születésnapodra készülődve, megpróbáltam a magam szerény módján – semmi esetre sem tudományos alapossággal – számba venni, hogy megy-e a magyar társadalom napjainkban előbbre, avagy éppen visszafelé halad. Az alábbi írásban az ezzel kapcsolatos – nem túl vidám – gondolataimat szeretném megosztani veled.

Ám a borús gondolatok ellenére Nagyon Boldog Születésnapot Kívánok!

Egy nemzet elbutítása

- Refeudalizáció Magyarországon -

„Egy nemzet ereje a kiművelt emberfők sokaságában rejlik”.

(Széchenyi István)

Téved, aki azt gondolja, hogy Orbán Viktornak nincs társadalmi víziója, hogy nincsenek nagyon is határozott elképzelései arról, hogy hogyan kívánja átformálni a magyar társadalmat, és téved, aki feltételezi, hogy a Fidesz vezetői számára csupán önmagáért fontos a hatalom, ill. azért, hogy a tűz körül állók zavartalanul lophassák szét az ország vagyonát és gazdagodhassanak. A helyzet ennél sokkal rosszabb; Orbán Viktornak nagyon is határozott víziója van arról, hogy milyen társadalmi rendet szeretne megszilárdítani Magyarországon, és milyen eszközökkel kívánja ezt elérni. Márpedig ha ez, az általa elképzelt rend megvalósul, annak sokkal súlyosabb következményei lesznek az országra nézve, mintha „csupán” a közös vagyonunkat hordanák haza.

Az elmúlt öt évben felülről vezényelt, a társadalom jövőbeni szerkezetét megelőlegező átalakítási folyamatok egy irányba mutatnak; az apróbb és nagyobb mozaikokat összeillesztve egy határozottan a rendies világ irányába mutató, refeudalizációs tendencia bontakozik ki. A Fidesz,

amely 1998-ban még a polgári Magyarország illúziókeltő jelszavával nyerte meg a választásokat, mára a polgári társadalmakat összetartó összes értéknek hátat fordítva hadat üzent a még csak csiráiban éledező polgárosodásnak. A 2010-ben meghirdetett Nemzeti Együttműködési Rendszer (NER) „gránit szilárdságú” alapértéke a társadalomban létező autonómiák felszámolása, a hatalomtól való vertikális és horizontális függőségi rendszer szivárgásmentes kiépítése, oly módon, hogy az érvényesülés és előrejutás alapja ne az egyéni teljesítmény, hanem a családi alapon szerveződő kliensrendszer és a hatalom iránti lojalitás legyen.

Nem példa nélküli a XX. század történelmében, hogy egy-egy város, ország vezetése tudatosan olyan politikát folytat, amelynek célja a népesség szerkezetének átalakítása, bizonyos társadalmi csoportok, rétegek népességen belüli számarányának hatalmi eszközökkel történő csökkentése vagy növelése. Így működtek a totális diktatúrák a XX. században. És – ha nehezebben is, de arra is találunk példát –, amikor a hatalom immanens célja az ország elbutítása, a versenyképes tudással rendelkező, képzett, progresszív munkaerő arányának elüldözése, népességen belüli számarányának csökkentése. Elnézve napjaink Magyarországon a hatalom felülről vezényelt, a

társadalom szerkezetének átalakítását célzó döntéseit, jó okunk van azt feltételezni, hogy a regnáló magyar kormány célja a kritikai gondolkodású, autonóm, szabadság szerető, az érvényesülést a saját teljesítménye alapján elképzelő rétegek arányának csökkentése a tekintélyelvű, a hatalom iránt lojális, az előrejutást a személyes kapcsolatok mozgósításán keresztül elképzelő csoportok javára.

Az elmúlt hónapokban a tanár- diák- és szülőellenes oktatási rendszer elleni tiltakozó megmozdulások résztvevői közül a leglátványosabban az iskolarendszerből az elmúlt években kikerülők hiányoztak. Azok, akik utolsó diákéveikben már elszenvetői voltak a köz- és felsőoktatási rendszer átalakításának, akik saját bőrükön is érezhették, hogy a kormányzat hogyan próbál meg felszámolni mindenféle iskolai autonómiát, hogyan akarja önálló akaratát érvényesíteni képtelen, kiszolgáltatott alattvalókká silányítani az oktatási intézmények vezetőit, a tanárokat és a diákokat is, megfosztva őket az önállóság, a tehetség és a kreativitás kibontakoztatásának esélyétől. A tüntetéseken vissza-visszatérő kérdésre, hogy „hol vannak a *volt* diákok?“, a válasz egyszerű volt: külföldön.

Közismert, hogy az elmúlt évek során 4-500.000, többségében fiatalember hagyta el az országot,

ellenzék színeiben politizáló helyi képviselőket. Erre jó példát szolgáltat Makó – ahonnan Ferge Zsuzsa családja is származik – , amelynek korábbi alpolgármestere, jelenleg a baloldali pártok önkormányzati képviselője, aki civil foglalkozását tekintve középiskolai történelemtanár és muzeológus évek óta nem kap állást a városban, ahol „tudni vélik, hogy mindenhova utánanyúlnak, és sem önkormányzati intézmény vezetője, sem a várostól megbízást remélő magánvállalkozás nem adhatott neki munkát... Hasonló cipőben jár a volt szocialista polgármester titkárnője és az egyik önkormányzati intézmény volt vezetője. Utóbbi, akinek csak néhány éve van hátra a nyugdíjig, állítólag könyörgött, hogy legalább takarítónőként hadd helyezkedjen el, hogy meglegyenek a szolgálati évei, de nem kapott állást. Ugyanígy járt a Csongrád megyei Apátfalva volt polgármesterének egyik munkatársa, aki a szomszéd faluban kapott állást, ám az ottani polgármester rábírták, hogy küldje el.”^{iv} Ezek, az egyébként csak a totális diktatúrák eszköztárában rendszeresített módszerek, amelyek a politikai ellenfelek megalázásával, egzisztenciális ellehetetlenítésével kívánnak példát statuálni és a helyi hatalom vazallusait kívánják helyzetbe hozni, nyilvánvalóan a rendies, feudális jellegű berendezkedés megszilárdítását szolgálják.

A rendszerváltást követően meginduló polgárosodás – amiként 1848, 1919 és 1948 után – ismét megrekedt Magyarországon. A polgári ethosz Max Weber által megfogalmazott legfontosabb alapkövei – az evilágiság, a kötelességérzet, a felelősségtudat, a hivatástudat, a teljesítményelv, a versenyszellem, az egyéni autonómia és az emberek jogi egyenlősége – egyre inkább háttérbe szorulnak és a prekapitalista társadalmak értékei veszik át helyüket. A polgári társadalom hajtásai sorvadnak, az egyéni teljesítmény helyett ismét a rendies társadalmakra jellemző, a születési előjogok és a hatalom iránti lojalitás válnak az érvényesülés első számú feltételeivé. A polgári mentalitást jellemző kulturális ambíciók és a gazdasági életben az ésszerű önkorlátozás helyét az újonnan rekrutálódott nemzeti nagytőkések körében a polgári kultúra hiánya, a korlátlan tőke- és jövedelemszerzési és felhalmozási vágy uralja.

A dolgok mai állása szerint a demokratikus társadalmak stabilitását és progresszióját garantáló polgárság Magyarországon nem volt, és jó ideig nem is lesz.

¹ Hargittai Balázs-Hargittai István: A mentsékek bölcsessége. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2016.

² Id. pl. A magyar polip 1-2-3. Budapest. (Szerk.: Magyar Bálint, Vásárhelyi Júlia) Kossuth Kiadó 2014, 2015.

³ Hargittai Miklós: Felcsúti felsőház. Népszabadság 2016.04.08.

⁴ Tanács István: Elszakadt a céma. Népszabadság 2016.04.16.

mégsem lehet megunni ennek emlegetését, mert ez olyan hosszú távú, drámai veszteség az ország számára, amelynek valódi árát ma még felmérni sem lehet. Az országot elhagyók jellemzően a nyugatos gondolkodású, versenyképes tudással rendelkező, dinamikus, az életük alakulását a saját kezükbe venni akarók közül kerülnek ki, akik bíznak abban, hogy helyt tudnak állni a demokratikus piacgazdaság szabályai szerint működő tisztességes, teljesítményalapú munkaerő piaci versenyben. És éppen ők azok, akik a leginkább útjában állhatnak a jelenlegi hatalom autoriter, tekintélyelvű, az autonómiákat megtörni igyekvő törekvéseinek. Nem túlzás az elűldözés kifejezés használata, hiszen ha ez a folyamat nem volna a hatalom kedve szerint, akkor sokkal hatékonyabb lépéseket tenne a kivándorlás megállítására, a távozók hazacsábítása érdekében. Ám néhány, köznevetség tárgyává váló PR akción kívül semmi nem történt a folyamat megállítása érdekében. Egy olyan országban, ahol ezermilliárdokat költenek teljesen felesleges presztízs beruházásokra, kormány propagandára vagy éppen stadionokra, a társadalmi veszteség súlyához mérten filléreket szánnak arra, hogy megállítsák a versenyképes munkaerő, a leendő középosztály gerincét alkotó állampolgárok elvándorlását. A százmilliós kerettel meghirdetett, három éve indult „Gyere haza

fiatal” program segítségével eddig, a többszázezer külföldre távozott fiatal közül összesen 57-et sikerült hazacsábítani. És nem pusztán az erőfeszítések hiányoznak az elvándorlás megállítása érdekében, hanem érzékelhető a szándék arra vonatkozóan, hogy az eltávozottak ne is érezzék magukat Magyarország érdemes, teljes jogú állampolgárainak. A hatályban lévő - és immár az Alkotmánybíróság által is szentesített - választási törvény jól látható célja, hogy minél sikerebben távol tartsa a választási részvételtől a külföldön tanuló vagy munkát vállaló, állandó magyarországi lakhellyel rendelkező, jövedelmük nem elhanyagolható részét - 2015-ben 4 ezer milliárd forintot - hazautaló, optimista feltételezések szerint hosszabb távon hazaköltözni szándékozó magyar állampolgárokat. Az államnak ez a távoltartási törekvése különösen annak fényében kerül sajátos megvilágításba, hogy ugyanakkor a határon túl élő magyar kisebbség tagjainak, akiket néhány éve állampolgársággal ajándékozott meg ez a kormány, a törvény minden lehetséges módon megkönnyíti a szavazáson történő részvételt, annak ellenére, hogy ők jövedelmük után nem Magyarországon fizetnek adót és nem is rendelkeznek állandó magyarországi lakóhellyel. Míg ugyanis a külföldön dolgozó magyar állampolgárok kizárólag a szavazás

napján, az adott ország külképviseletén adhatják le voksukat, a külföldi magyaroknak két hét áll rendelkezésükre, hogy akár személyesen akár postán szavazzanak. A külföldön tanuló vagy dolgozó magyar állampolgárok többsége számára ez azt jelenti, hogy a választás napján több száz km-t kellene utazniuk, ami ebben a körben nyilvánvalóan töredékére csökkenti az eredeti szándékuk szerint szavazni vágyók arányát, és a szavazás lehetőségétől ily módon megfosztottak között fokozatosan erodálja a hazához, mint közösséghez való kötődést.

A hatalomnak kiszolgáltatott, kritikai gondolkodásra képtelen, korszerű és konvertálható tudással nem rendelkező rétegek szélesítését szolgálja a köz- és felsőoktatási rendszer strukturális átalakításával kapcsolatos – a fejlett világban uralkodó trendekkel szöges ellentétben álló – összes döntés.

A tankötelezettség alsó korhatárának 18-ról 16 évre történő leszállítása egyértelműen jelzi, hogy szemben a fenntartható fejlődés kulcsaként számon tartott elképzeléssel, amely szerte a világon a jól képzett és konvertálható tudással rendelkezők arányának növelésében jelöli meg a hosszú távú fejlődés egyetlen járható útját, nálunk a kormányzat az a célja, hogy minél előbb kilökje az oktatási rendszerből a gyengén teljesíthetőket,

akik piacképes tudás híján, meg sem tudnak jelenni a munkaerő piacon, az iskolából kikerülve azonnal munkanélkülivé válnak, és egyetlen reális életcéljuk a közmunkássá válás lehet. A tankötelezettségi korhatár leszállításának negatív hatása nagyon gyorsan megmutatkozott, az intézkedés bevezetése óta 20 százalékkal emelkedett a korai iskolaelhagyók aránya.

Ugyancsak a konvertálható, piacképes tudás megszerzése elé gördít akadályokat a döntés, amelynek eredményeként a szakiskolákban és szakmunkásképzőkben drasztikusan csökkent az ún. közismereti tárgyak óraszám, jól lehet utóbbiak fontos komponensei a hosszabb távon is versenyképes, konvertálható tudással rendelkező munkaerőképzésnek. A szeptembertől életbe lépő új koncepció szerint, amely a szakközépiskolákat szakmunkásképzővé degradálja, a szakképző intézményekben lényegében megszüntetik a természettudományok oktatását, ami elkerülhetetlenül odavezet, hogy az ezekben az intézményekben végző diákok világról való tudásának, műveltségének színvonala tovább romlik, ráadásul mindenféle későbbi továbbtanulási esélytől idejekorán megfosztják őket.

A jövő generációinak képzettségi színvonalát, mobilitási esélyeit és ezzel párhuzamosan munka-

erő piaci pozíciót rontja a gimnáziumi férőhelyek szisztematikus csökkentése is.

Az elmúlt öt évben látványosan romlottak a minőségi oktatáshoz való hozzájutás esélyei, napjainkban 180-200 ezerre becsülik azoknak a diákoknak az arányát, akik az általános iskolában nem tanulnak meg rendesen írni, olvasni és számolni. Az ő sorsuk is már 14 éves korukban megpecsételődik, nincs esélyük arra, hogy valaha tovább lépjenek a munkanélküliség, a közmunka és a feketén végzett alkalmi segédmunka háromszögében való vergődésből és az ezzel járó nyomorból. Az iskolai szegregáció növekedése tovább rontja a halmozottan hátrányos helyzetbe születettek esélyeit, ma az OECD országok közül Magyarországon a legrosszabbak a hátrányos helyzetbe születettek mobilitási esélyei, a kormány pedig ahelyett, hogy érdemi lépéseket tenne annak érdekében, hogy egy gyermek sorsa ne dőljön el születése pillanatában és esélyt teremtsen a szegénysorba született gyermekek számára, a halmozottan hátrányos helyzetre vonatkozó statisztikai mutatókat kozmetikázza.

Nemcsak a leghátrányosabb helyzetben lévők mobilitási esélyeit rombolja a jelenlegi oktatási rendszer, hanem, amint azt a legutóbbi PISA felmérés sokkoló eredményei egyértelműen jelzik, a korábbi enyhe javulás után, ismét látványosan

romlik a közoktatás általános teljesítménye is. A felmérésből kiderül, hogy a diákok közül minden ötödik funkcionális analfabéta, a digitális szövegértésben pedig 34 ország közül az utolsó előtti helyre kerültek a magyar iskolások, és a felmérés során nagyon gyengén teljesítők aránya a 2009-es 23 százalékról 2012-re 28 százalékra növekedett. Az adatokból az is kiderül, hogy nemcsak a leggyengébben teljesítők aránya rendkívül magas Magyarországon, hanem a magasán képzettek tudásszintje is jóval alacsonyabb, mint amit a vizsgált országok többségében tapasztaltak. Unalomig ismert tény, hogy egy-egy ország versenyképességét, fenntartható fejlődését hosszabb távon az oktatás általános színvonala határozza meg, az elmúlt évtizedekben leggyorsabban fejlődő országok, mind Európában mind pedig Ázsiában azok voltak, amelyek gyökeresen átalakították oktatási rendszerüket és a legtöbbet fordították annak fejlesztésére. Nemcsak a gyakran emlegetett Finnország, hanem a poszt-szocialista országok közül Lengyelország és Észtország is látványos fejlődést ért el az elmúlt évtizedben mind oktatási rendszere átalakítása, mind pedig a gazdasági fejlődés területén. És nemcsak a japán, a szingapuri és a dél-koreai hanem a vietnami és a kazahsztáni diákok is sokkal jobban teljesítettek, mint a magyarok.

Mindezek fényében amikor azt látjuk, hogy a magyar kormány, ahelyett, hogy érdemi lépéseket tenne az oktatási rendszer korszerűsítése és a rendelkezésre álló források bővítése érdekében, az elmúlt években folyamatosan vonta ki a közoktatásból és a pedagógusképzésből a forrásokat, és a rendszer modernizálása helyett megpróbál abból kiölni mindenféle autonóm és kreatív törekvést, akkor nem következtethetünk másra, mint hogy a felnövekvő generációk tudatos elbutítása a politikai cél.

Miközben a fejlett világban mindenhol évről évre bővül, nálunk az elmúlt öt évben látványosan csökkent a felsőoktatásba felvettek száma; míg 2010-ben 65 ezren, 2015-ben már csak is 54 ezren kerültek be hazai felsőoktatási intézménybe az érettségizettek közül, amiben persze szerepet játszik, hogy a legtehetősebbek és legtehetségebbek közül sokan már az érettségi után külföldre mennek tanulni.

Nemcsak a minőségi oktatáshoz való hozzáférés lehetőségeinek drasztikus csökkentésével, a versenyképes tudással rendelkező, autonóm fiatalok távozásra inspirálásával gördít akadályokat a hatalom a társadalmi modernizáció, egy erős polgári középosztály kialakulása elé. A gazdaság, a kultúra és a művészet színterein is megpróbálja átszabni a viszonyokat, a tudás és teljesítmény

helyett a hatalom iránti lojalitást, a kliens rendszerbe való integrálódást téve az előrejutás elsődleges szempontjává.

Bár a hatalmi törekvéseit látva, az elmúlt időkben sokan adtak hangot annak a véleményüknek, hogy az elitváltás a kulturális és művészeti élet területén megvalósíthatatlan célkitűzés, meggyőződésem szerint, ha totális sikert nem is, részeredményeket már most is hozott a kormány konyhájára a folyamatosan magas hőfokon izzított kultúrharc. Mert ha remekműveket parancsszóra alkotni nem is lehet, az értelmiséget megfélemlíteni, a korábban szabadon és függetlenül működő intézményeket elsorvasztani, az autonóm és kritikai gondolkodást képviselőket egzisztenciálisan ellehetetleníteni, egy a tehetség és a teljesítmények helyett a kurzus iránti lojális szempontok szerint közpénzekből felépített új tudományos és művészeti infrastruktúrát létre hozni – amint az elmúlt évek gyakorlata bizonyítja – lehet. Ezt nemcsak a Magyar Művészeti Akadémia példája igazolja látványosan, hanem az is, ami a humántudományok területén az 2010. óta történik. Ezt szemléltetik a történelemtudományok kutatási infrastruktúrájában az elmúlt években végbement változások. Miközben az egyik oldalon a saját kutatási területükön komoly teljesítményt felmutató, független, a kurzus politikai elvárásait figyel-

men kívül hagyó tudományos intézmények szisztematikus elsorvasztásának, költségvetési támogatásaik megtizedelésének vagy teljes megvonásának tanúi lehetünk (56-os Intézet, Politikatörténeti Intézet), a másik oldalon a gombamód szaporodó, kormány által alapított – értékelhető tudományos teljesítményt eddig fel nem mutató –, kurzustörténeti propaganda tevékenységet folytató „kutatóműhelyekhez” számolatlanul dől a pénz. A 2015. évi költségvetésből a Veritas Intézetnek 260 millió Ft, a Nemzeti Emlékezet Bizottságának 500 millió Ft, a Közép- és Kelet-európai Történelem és Társadalom Kutatásáért Közalapítványnak 1 milliárd 10 millió Ft, a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archívumnak 300 millió Ft és a Molnár Tamás Kutatóközpontnak 170 millió Ft jut. Mindemellett hatalmas, követhetetlen sorsú összegek landolnak azoknak a programoknak is, amelyek a hatalom politikai szempontoknak alárendelt látványprojektjeit hívatottak propagálni. Rejtélyes, hogy mi történt a mindmáig meg nem valósult „Sorsok Házára” szánt 6 milliárd forinttal és nyilvánvalóan aktuálpolitikai propaganda célokat szolgál az a 13.5 milliárd forint is, amelyet az 1956-os forradalom 60. évfordulójára történő megemlékezések támogatására szán a kormány. És ebbe a sorba kívánczik az MMA által létrehozott Művészet-

elméleti és Módszertani Kutatóintézet is, amely eddig közel másfélmilliárd forintot költött el olyan kutatásokra és kiadványokra, amelyek semmiféle érdemi tudományos eredményt nem mutattak fel, sőt nem egy esetben korábbi kiadványok változatlan újrányomásai voltak. Ezek a szinekúrák nyilvánvalóan nem szolgálnak más célt, mint egy politikai elvárásoknak megfelelő, kormány közeli művészeti tudományos intézményrendszer létrehozását, amely olyan vonzó anyagi és működési feltételeket nyújt az ide csatlakozóknak, ami hosszabb távon versenyképtelenné teszi a teljesítményük alapján kiválasztódott műhelyeket. Erre számos példát láthattunk az elmúlt időkben. Ezzel párhuzamosan folyik a korábban szakmai alapon létrejött kutatási és művészeti intézményrendszer elsorvasztása. Az újonnan létrehozott intézmények olyan ösztöndíj- és állásajánlatokat kínálnak a tehetséges, pályakezdő kutatóknak is, amelyekkel a hagyományos szakmai műhelyek képtelenek felvenni a versenyt.

Az értelmiségi elitcsere szempontjából is tanulságos történet a Magyar Nemzeti Bank terjeszkedése a közgazdász képzés területén, amit nemcsak az intézmény által létrehozott oktatási intézmények közpénzekből történő bőséges kistafírozása jelez, hanem az is, ahogyan a Matolcsy-féle unortodoxia képviselői az állami felsőoktatási

intézményekbe is bevásárolják magukat az állam által biztosított ösztöndíjak többszörösével toborozva híveket e tanoknak. Hitegethetjük magunkat azzal, hogy a kulturális és a művészeti elitet nem lehet lecserélni, az idő azonban inkább Neumann János jövődőlését igazolja, aki Németországban 1933-ban, Hitler hatalomra jutásának évében egy levélben ezt írta: „Ha ezek a fiúk még két évig folytatják, ami sajnos nagyon valószínű, akkor a német tudományt minimum egy generációra tönkreteszik.”^{vi}

Arról, hogy a maffia alapú működés miképpen strukturálja újra a gazdasági életet, a tudás és teljesítmény helyett hogyan válik az előrejutás döntő szempontjává a lojalitás és a családi beágyazottság, és ennek nyomán hogyan cserélődik le a gazdasági elit, az elmúlt években számos, színvonalas elemzés született^{vii}.

A rendszer működését látványosan példázza napjaink botránytémája, az állami földek privatizációja, amelyet Ángyán József, korábbi fideszes vidékfejlesztési államtitkár dokumentál példamutató alapossággal. Az állam tulajdonában lévő földek eladásának deklarált célja a helyben lakó kis- és középbirtokosok földhöz juttatása, a családi gazdaságok segítése volt, a valóságban ezzel éppen ellentétes folyamatok zajlanak. Ángyán József elmondása szerint „Orbánék már

2011-ben eldöntötték, milyen elvek alapján, kiknek fogják juttatni az állami földeket....a legnagyobb nyertes Mészáros Lőrinc már öt éve tudta, hogy a miniszterelnök révén az ország legnagyobb földbirtokosai közé emelkedik. ... (Fejér megyében) az összes eladott földterületek csak 20 százalékát szerezték meg olyan helyi gazdálkodók, akik 20 kilométeres távolságban élnek, s a földek 80 százaléka olyanok kezébe került, akik az érvényben lévő szabályozás szerint nem is indulhattak volna a liciteken...a megye állami földjeinek 80 százaléka, a miniszterelnökkel közvetlen, családi, baráti kapcsolatban álló helyi kiskirályokhoz, politika közeli földesurakhoz került. Ángyán szerint feudális vazallusrendszer működik a mezőgazdaságban, a hatalom jóindulatán múlik, hogy mi történik egy-egy vidéki családdal. A földek többsége hét nagy csoport kezébe került, az állam a földterületek 70 százalékát fél év alatt kiárusították. A helyiek számon tartották, mit néztek ki maguknak a kormány közeli oligarchák, és mivel nem akartak ujjat húzni az orbánizmus kegyeltjeivel, azokra a földekre nem is pályáztak. A kiszemelt kegyencek pedig már a földpályázatok meghirdetése előtt megkezdték olyan állami földek megművelését, amelyeket még meg sem pályáztattak, betárcsáztatták az akkori bérlők terményeit és jelentős beruházásokat hajtottak

végre olyan területeken, amelyekhez jogilag akkor még semmi köze nem volt¹¹¹. Elég csak az azóta rejtélyes körülmények között autóbalesetet szenvedett juhász Várad András, a hortobágyi állattenyésztők vagy a kishantosi ökológiai mintagazdaság esetét nyomon követni, hogy lássuk a családi gazdaságok helyett az állami földosztások kedvezményezettjei nyilvánvalóan a kormány által privilegizált oligarchák, akik az áruba bocsátott földek 70-80 százalékát nyerték el ezek tényleges értékének töredékéért. S jól lehet az árverésre kerülő állami földterületek csupán az ország teljes földterületének kevesebb mint 10 százalékát teszik ki, az így földhözjuttatott oligarchák olyan piaci előnyhöz jutnak, hogy ezek után már könnyű szerrel vásárolhatják fel a tőkeszegény kis- és középvállalkozások földtulajdonát, és válhatnak – a korábbi családi gazdaságok tulajdonosainak pauperizálódása mellett – egy-egy környék teljhatalmú földesurává. A K-Monitor összesítése szerint 2015-ben az Európai Unió által nyújtott földalapú támogatások közel 80 százaléka a tíz legnagyobb földbirtokoshoz került.

Hasonló folyamatok zajlanak 2010. óta a gazdasági élet más területein is. Az állam a legkülönbözőbb törvényalkotási, szabályozási eszközökkel avatkozik be a piaci folyamatokba a

kialakult tulajdonosi szerkezet megváltoztatása, saját oligarcháinak tulajdonhoz juttatása érdekében. A magántulajdonban lévő bankok államosítása majd baráti cégeknek történő újraprivatizálástól, a törvényeknek az állam által kinevezett oligarchái érdekeinek megfelelő részrehajló újraírásán keresztül, a közpénzekből nyújtott magánkölcsonökig minden – a szabad versenyen alapuló piacgazdaság elemi törvényeinek ellenmondó, állammonopolista eszközt megragadnak a nemzeti nagytőke átstrukturálása érdekében. Jószorivel naponta hallhatunk történeteket arról, hogy hogyan jelent meg egy-egy sikeres vállalkozás tulajdonosainál a kormány közeli stróman, aki politikai kapcsolataira hivatkozva visszautasíthatatlan ajánlatot tett a vállalkozásban való tulajdonszerzésre. Ennek legeklatánsabb, drámai véget érő példája a WELT 2000 kft tulajdonosának esete volt. A WELT kft. 2004. óta kezelte az Unió pénzek elosztását és felhasználását. A 2010-ben hatalomra kerülő kormány folyamatos, erőszakos politikai nyomást gyakorolt a vállalkozás tulajdonosaira a szoftverkezelő program forráskódjának megszerzése érdekében, ők azonban nem volt hajlandók eladni a céget. 2014. márciusában – feltételezhetően a folyamatos fenyegetések hatására - egy szombati napon a tulajdonosok, máig ismeretlen körülmények mégis aláírták az

adásvételi szerződést az állammal, másnap pedig szívinfarktus következtében elhunyt a cég alapítója. S bár ennek részleteit nyilván soha nem fogjuk megismerni, tanulságos történet lehetne Leisztinger Tamás „MSZP-közeli nagyvállalkozó” birodalmának napjainkban játszódó leépítése is.

Az új gazdasági elit felépítésének legfontosabb forrását az Európai Unió támogatások politikai szempontok szerinti elosztása jelenti. Közismert, hogy Magyarországon a beruházások több mint 90 százaléka EU-s pénzekből valósul meg. Nem titok, hogy az Unió pénzei nagy része a kormányhoz közelálló oligarcháknál landol, nem véletlen, hogy egyes hírek szerint az OLAF-nál, az Európai Csalás Elleni Hivatalnál, amely az Unió támogatások elosztásánál tapasztalható visszaéléseket vizsgálja, állítólag már külön osztály alakult a magyarországi visszaélések kivizsgálására.

Ezeknek az állam által pénzzel kitömött vállalkozásoknak legfontosabb közös jellemzője, hogy közülük egyetlenegy sem valós teljesítménye és piaci sikerei alapján, hanem a politikai kegyeiből jut piacvezető pozícióba. És, hogy milyen sors vár ezekre, amikor elveszítik a mögöttük álló politikai támogatást, arra eklatáns példát szolgáltat a kegyvesztett Simicska Lajos vállalkozásainak szemünk előtt játszódó összeomlása.

Az a tény azonban, hogy ezek a vállalkozások és tulajdonosaik nem teljesítményük alapján, piaci versenyben választódtak ki, hosszú távon is rányomja bélyegét a nemzeti nagytőke struktúrájára és teljesítményére.

Ugyanilyen mélyrétegekig hatoló politikai kontra-szelekció érvényesül a közigazgatásban és a fideszes vezetésű önkormányzatoknál is. Az, hogy a közigazgatási intézmények vezető pozíciói környékén minden kormány nagytakarítást rendez, és kirugdosva akár a legjobb szakembereket is, saját kádereit ülteti ezekbe a székekbe, minden kormányváltásnál megtörtént. 2010-ben azonban gyakorlatilag a portásfülkéig ható politikai alapú tisztogatások zajlottak le az államigazgatásban. És miután az esetek jelentős részében lojális, ám semmihez nem értő pártkáderekkel töltötték fel a megüresedett állásokat, a működésképtelenséget realizálva, megbízási szerződéssel kezdték el visszafoglalkoztatni a kirúgottakat.

Hasonló politikai tisztogatás zajlott a fideszes vezetésű önkormányzatoknál is 2010. után. Csongrád megyében például, Lázár János hódmezővásárhelyi polgármester nemcsak az általa vezetett városban, hanem a környéken is „rendet tart”. Tanulságos történetet olvashattunk a minap a Népszabadságban arról, hogy Lázár és pribékjei, hogyan lehetetlenítik el egzisztenciálisan az